

Var ska man spela och vem ska betala?

En inventering av frilansmusikers arbetsmarknad
Rapport 2014

”Målet med anslagen måste vara att ge kontinuitet i de verksamheter man väljer att stödja.”

Var ska man spela och vem ska betala?

INNEHÅLL

1. Sammanfattning
2. Bakgrund och syfte
3. Metod
4. Avgränsning
5. Musikalliansens roll
6. Frågeställningar
7. Disposition
8. De statliga bidragsgivande myndigheterna och dess uppdrag - en översikt
9. Vem ringer vem?
 - 9.1 Länsmusiken
 - 9.2 Stockholmsproblematiken
10. Vem ska ringa? Behovet av ett mellanled
11. Musikexporten ur ett arbetsmarknadsperspektiv
12. Förslag på insatser
 - 12.1 Turnénätverk - bygga vidare på fungerande strukturer
 - 12.1.1 Dansnät Sverige - Musiknät Sverige?
 - 12.1.2 Artist in motion - RANK
 - 12.3 Identifiera och utbilda producenter och bokare
 - 12.4 Bilda opinion
 - 12.5 Kulturrådet
 - 12.6 Länsmusiken
 - 12.7 Det fria musiklivets nav
 - 12.8 Migration och bostadsort
 - 12.9 Minskad arbetsmarknad för frilansmusiker
 - 12.10 Stockholmsproblematiken
 - 12.11 Strategier för synlighet

1. Sammanfattning

Musikalliansen gjorde under 2011 en större studie av förmedling av frilansmusiker. Studien i förmedling av frilansmusiker pekar på att det fria musiklivets ”infrastruktur” är skev och uppdelad i många olika led som vart och ett för sig är ekonomiskt svaga och därmed sårbara.

I Sverige saknas idag en organisation med ansvar och överblick över såväl nationella som nordiska och internationella turnénätverk. Fria musikgrupper som får verksamhetsbidrag eller projektstöd från Kulturrådet har ingen naturlig mottagare i de olika regionerna i Sverige och inte heller internationellt.

Koordination av turnéverksamhet för fria musikgrupper

Många olika aktörer och organisationer liksom frilansmusikerna själva nämner samstämmigt olika faktorer som handlar om koordination av resurser i kölvattnet av Kulturutredningen, Rikskonserters nedläggning och skapandet av Statens Musikverk. Trots denna samstämmighet tycks det fortfarande som att förslagen kring infrastruktur, koordination av turnéverksamhet och gränssnittet mellan musiker och publik inte har landat i nya mer för både musiker och arrangörer lättarbetade strukturer.

Mellanledet

Vem ska kontaktas vad gäller speluppsdrag och vem ska sköta kontakten mellan musikgrupp och arrangör?

I rapporten synas problematiken kring önskan från musikgrupper om att ha en producent och hur de grupper som haft tillgång till en producent upplever att det fungerar med finansiering av dylik funktion jämfört med vad det ger i eventuella ökade intäkter och avlastning av de ickekonstnärliga arbetsuppgifterna.

I Stockholm synliggörs tydligt att det finns ett glapp mellan musik och publik inom det fria musikområdet. Musiken finns och publiken finns, men för att sammanföra musik och publik behövs dels rent fysiska förutsättningar som spelplatser samt också ökade ekonomiska möjligheter för att kunna skapa ett professionellt och kunnigt mellanled som överbryggat glappet.

Arbetsmarknad och projekt

Frilansmusiker upplever att antalet speltillfällen minskar stadigt. I problematiken kring den upplevda minskningen av antalet speltillfällen ingår också att fler och fler musiker tvingas arbeta med närliggande arbeten så som undervisning eller ta helt andra sorters arbeten. Det leder till att mindre tid kan läggas på det konstnärliga arbetet vilket på sikt leder till en minskad kvalitet. Vilket i sin tur leder till ökade svårigheter att få stöd för den konstnärliga verksamheten.

Här framkommer även en annan problematik, den kring den s.k. ”projektifieringen” av den egna verksamheten. Det som efterlyses från musikerna är möjligheter att arbeta kontinuerligt. Med bibehållen inkomst skapas projekt som håller en hög kvalitet.

Det som har uppstått idag är i stället ett motsatsförhållande, för att uppnå en kontinuitet krävs att musikern/gruppen skriver bra projektansökningar. Många musiker upplever detta som en stor administrativ börda. Bra projekt är resultatet av kontinuitet. Men kontinuiteten idag är baserad på bra projektbeskrivningar.

Här framställs också Musikalliansen som värdefull för musikerna i och med att en anställning möjliggör det kontinuerliga arbetet.

Musikexporten

Intervjuade musiker uppger att satsningen på showcases vid internationella musikmässor måste ses ur ett långsiktigt perspektiv. Det kan ta flera år innan man ser resultat, mycket p.g.a. större festivalers tidiga programläggningar och bokningar, även om en festival är intresserad av en svensk grupp kan det ta tre år innan det finns plats i programmet.

Samtliga intervjuade musiker är positiva till utlandsspelningar eller utlandsturnéer, men flera uppger svårigheter förknippade med utlandsuppdrag.

2. Bakgrund och syfte

Var ska man spela och vem ska betala? Detta är en belysande fråga från en av denna studies informanter.

Denna fördjupningsstudie är sprungen ur det faktum att flera av Musikalliansens anställda som får stöd från Kulturrådet eller Statens Musikverk, liksom andra frilansmusiker med offentligt stöd för sin verksamhet, vittnar om att det idag saknas mottagare ute i landets regioner och i Stockholm för den musik som produceras. Var ligger ansvaret för att musiker och musikgrupper med statligt stöd når en publik?

Frilansmusikernas svaga infrastruktur lägger idag ett tungt produktionsansvar på den enskilde utövaren eller gruppen och Musikalliansen har sedan verksamheten startade både uppmärksammat på och påtalat det stora behovet av fastare strukturer att falla tillbaka på.

För att kunna dra slutsatser av hur Musikalliansens verksamheter påverkar utfallet av anställda musikers aktiviteter behövs kunskaper om hur det fria musiklivet i stort fungerar och hur frilansmusikers livs- och arbetssituation ser ut.

Musikalliansen var med ett musikerperspektiv tidigt ute vad gäller att analysera den statliga kulturutredningen som kom 2009. Seminarier gjordes både 2009 (Nalen) och 2010 (Almedalen, Sound of Stockholm) med teman som ”Vad betyder kulturutredningen för frilansmusikerna?” ”Hur ska nya musikaliska initiativ bli framgångsrika för både musiker och medborgare? – Diskussion kring utredningarna angående samverkansmodell och musikplattform sett ur ett musikerperspektiv”.

Vid genomläsning av sammanfattningar från dessa seminarier kan konstateras att de farhågor och frågeställningar som togs upp då är antingen fortfarande obesvarade eller så har de upplevda farhågorna från 2009-2010 besannats.

Dock har antagligen varken samverkansmodellen eller Statens Musikverks utformningar fått en slutgiltig prägel 2014 så det finns all anledning att komma med fortsatta inspel kring hur verkligheten ser ut. Några av frågeställningarna från 2009-2010 rörde:

- Det behövs kontinuitet i strukturer och stödgivning, samordnande funktioner viktiga.
- Det uppfattas som svårt med bokning av okända musiker och projekt, arrangörerna vågar inte satsa.
- Mer opinionsbildning för att synliggöra arbetsvillkor och dåliga ersättningsmodeller, ”folk har vant sig vid att musik ska vara gratis”.
- Hur kommer samverkansmodellen samt Rikskonserters nedläggning påverka samverkan mellan musiker, arrangörer, institutioner och länsmusik?

- Vad kan göras för att säkra att det nationella fria musiklivet blir en naturlig del av regionernas verksamhet?
- Hur ska de ideella arrangörerna kunna ta del av ett nationell konsertutbud nu när Rikskonsertter läggs ner?
- Hur ska de ideella arrangörerna få information om, samt en kvalitetssäkring av, det nationella musikutbudet?
- Vilken blir länsmusikens roll i regionen, konkurrent som kan erbjuda subventionerade egna program på bekostnad av de fria musikgrupperna eller en samarbetsaktör för det fria musikområdet?

Musikalliansen gjorde under 2011 en större studie av förmedling av frilansmusiker. Studien i förmedling av frilansmusiker pekar på att det fria musiklivets ”infrastruktur” är skev och uppdelad i många olika led som vart och ett för sig är ekonomiskt svaga och därmed sårbara.

I Sverige saknas idag en organisation med ansvar och överblick över såväl nationella som nordiska och internationella turnénätverk. Fria musikgrupper som får verksamhetsbidrag eller projektstöd från Kulturrådet uppger sig sakna en naturlig mottagare i de olika regionerna i Sverige och inte heller internationellt.

Många frilansmusiker vittnar om att mycket av deras tid får läggas på att kommunicera med arrangörer, och oftast är samtalen fruktlösa. Få musikgrupper i Sverige har idag tillgång till en egen agent eller producent, ansvaret för turnéverksamhet vilar helt på grupperna själva. Även på de som fått stöd från Kulturrådet för att deras verksamhet bedömts ha en hög kvalitet.

Stiftelsen Svenska Rikskonsertter lades ner 2010. Som statlig stiftelse lydde Rikskonsertter under Kulturdepartementet och styrdes ytterst av de nationella, kulturpolitiska mål som Riksdagen beslutat om. Det innebar i korthet att Rikskonsertter skulle:

- bidra till bredd och variation i musikutbudet i hela landet, komplettera regional och lokal musikproduktion och i samarbete med andra intressenter arrangera konsertturnéer samt stödja musikfestivaler och andra större musikevenemang.
- främja utvecklingen av olika musikgenrer och genom service till musiklivets intresseorganisationer verka för att svenskt musikliv berikades genom ökade kontakter med andra länder.
- i verksamheten integrera ett jämställdhets- och mångfaldsperspektiv, liksom ett barnperspektiv, bland annat genom att barns och ungdomars möjlighet till inflytande och delaktighet ökar.

För att leva upp till dessa mål krävdes en mångfacetterad verksamhet. Men kärnan i Rikskonsertters verksamhet var och förblev under de dryga 40 åren de nationella turnéerna med svenska eller utländska artister, i alla genrer och format, från solist över mindre ensembler till fullskaliga symfoniorkestrar.

Svårigheterna med att koordinera musikens turnéverksamhet ses nu som ett allt större problem både från arrangörshåll och från musikerhåll och många önskar Rikskonsertters turné- och nätverksfunktion tillbaka, alternativt en funktion som samordnar fria musikgruppers turnéer över region- och landsgränser.

Musiker bosätter sig i de större städerna. För att medborgare utanför de större städerna ska få tillgång till kvalificerade musikupplevelser måste de antingen resa till musikerna, eller musikerna resa till publiken.

För att understödja musikers turnerande har det funnits initiativ på statliga och nordiskt mellanstatliga nivåer, bl.a. hos Rikskonserter i Sverige, hos Rikskonsertene i Norge, med Spillestedtsloven i Danmark och inom NOMUS i Norden.

Horisont - nationell plattform för den nutida musiken - bildades som ett kulturpolitiskt forum för den nutida musiken. Horisont gjorde ett inspel under 2008 till den då pågående kulturutredningen och la bland annat följande förslag för en ny funktion för Rikskonserter (som då ännu inte var nedlagt):

Behovet av en samordnande funktion på det fria musikområdet är alltför stort. Behovet av en statlig institution som producerar konserter, turnéer och konsertprogram är däremot inte detsamma idag som för 20 år sedan. De senaste decennierna har det fria musiklivet genomgått en hög grad av professionalisering under Rikskonserters och länsmusikens vingar. Dessa strukturer har lagt grunden för en gynnsam kvalitetsutveckling på musikområdet. Men det är nu dags för nästa steg i den utvecklingsprocessen. Horisont föreslår en radikal omformning av Rikskonserters uppdrag. Rikskonserter bör bland annat anta en funktion som på ett bredare kulturpolitiskt plan innehafts av Stiftelsen framtidens kultur genom att ansvara för en ny statlig bidragsmodul för utvecklings- och framtidsfrågor på musikområdet. Inom ramen för denna bidragsmodul ska långsiktiga utvecklingsprojekt som residensprojekt, samarbetsprojekt över konstgränserna och alla former av nyskapande initiativ på området kunna realiserars.

Rikskonserter skulle efter denna omställning ansvara för:

- ett förstärkt internationellt utbyte som kan tillgodose den svenska publikens behov av internationella gästspel samt ett dynamiskt samspel mellan det fria musiklivets aktörer och omvärlden.
- samordning och samverkan mellan de statliga och regionala insatserna på det fria musikområdet. Inrättande av ett antal konsulentfunktioner med nationella uppdrag.
- att upprätthålla och utveckla dialogen mellan det institutionella musiklivet och det fria musiklivet
- att i dialog med musikinstitutionerna utveckla residensmoduler för ensembler, musiker, performanceartister och tonsättare.
- vara en nationell samtalspart för det regionala musiklivets behov .
- samordna det fria musiklivets sammantagna behov, nationellt och internationellt.
- ansvara för det fria svenska musiklivets möjlighet till internationella samarbeten och gästspel.
- att strategiskt utveckla arbetet med musik för barn och ungdom
- skapa dialog med det institutionella musiklivet och främja utveckling av projektidéer och metodiker på musikområdet.
- bevaka och främja utvecklingen av nya former för spridning av musik.

Det kan vara av värde att ha dessa förslag i minne då flera av förslagen sedan kom upp från fler aktörer inom det fria musiklivet som en del av de förhoppningar som lades på Statens Musikverk vid dess bildande, framför allt de som handlar om samordning och dialog.

Även Musikaliska Akademiens kammarmusiknämnd var inne på en koordinerande funktion i sitt Manifest för kammarmusiken, också det från 2008. Manifestet kom till som en idéskrift till utredningen om en musikplattform för det fria musiklivet (SOU 2010:12), det som senare blev Statens Musikverk:

Vad som krävs för utveckling och bredd är att frilansande musiker och tonsättare ges fler och bättre möjligheter till samordning av konserter och turnéer samt att dessa aktiviteter marknadsförs professionellt på alla nivåer.

Syftet med denna studie är att fördjupa kunskapen kring problematiken runt frilansmusikers försörjningsmöjligheter och arbetsmarknad. Detta för att utöka möjligheterna för frilansande musiker att utöva sin konst.

Målsättningen är att ge förslag på hur Musikalliansen kan arbeta vidare för att komma tillrätta med musikernas upplevda problem av koordinering av turnéer, egen marknadsföring samt även hur man kan öka antalet speltillfällen för att mer högkvalitativ musik kan nå ut till ett större antal medborgare. Vilket därmed ger ökade intäkter till frilansmusikerna.

3. Metod

Studien bygger på slutsatser utifrån

- den kartläggning av förmedling av frilansmusiker som Musikalliansen tog fram 2011
- erfarenheter inom arbetsmarknadsområdet för frilansmusiker gjorda från Musikalliansens seminarier och kompetensutveckling mellan 2008 - 2014
- intervjuer med andra aktörer med intresse av, eller erfarenheter från, koordination och turnénätverk
- intervjuer med frilansmusiker som är anställda i Musikalliansen liksom intervjuer av musiker som har verksamhetsbidrag från Kulturrådet
- för studien relevanta rapporter och liknande som tagits fram under de senaste åren

4. Avgränsning

Studien avgränsas till att fördjupa sig i de musikområden där Musikalliansens anställda musiker verkar, dvs jazz, folk- och världsmusik, nutida konstmusik och kammarmusik. Studien kommer inte att gå in på koordinering för orkestermusiker då dessa faller utanför turnéverksamheten för frilansmusiker. Då stockholmregionen upplevs som problematisk att verka i (samtidigt som så många som 51% av landets frilansmusiker är bosatta i Stockholms län)¹ kommer studien av de här skälen ha ett visst stockholmsperspektiv.

¹ Frilansmusikers arbete del 1, Musikalliansen 2011.

5. Musikalliansen roll

Musikalliansen arbetar för att öka, utöka och förbättra arbetsmarknaden för frilansmusiker. Musikalliansen har mellan åren 2008 - 2014 arrangerat en mängd seminarier och konferenser samt stått som huvudman för kompetensutvecklingsinsatser för frilansmusiker. Syftet med dessa insatser har varit att dels inhämta information till verksamheten från det kulturpolitiska fältet liksom att sprida kunskap till andra aktörer och frilansmusiker. En samlad förteckning över seminarier och kompetensutveckling finns på Musikalliansens hemsida. Denna fördjupningsstudie är ytterligare en insats för att öka kunskapen om frilansmusikernas arbetsmarknad och försörjningsmöjligheter. Musikalliansens målgrupp för studier, kompetensutveckling och seminarier är yrkesverksamma frilansmusiker som verkar inom det fria musiklivet, en kategori som sällan får tillgång till egen utveckling utan att själva finansiera den.

6. Disposition

Rapporten är uppbyggd enligt följande:

- Problemformuleringar/frågeställningar
- De nationella offentliga musikstöden - en översikt
- Inventering av arbetsmarknad och behov gjord utefter intervjuer, andra skrifter samt Musikalliansens samlade erfarenheter på arbetsmarknadsområdet för frilansmusiker.
- Förslag på insatser

7. Frågeställningar

Utifrån erfarenheter gjorda från studien om förmedling av frilansmusiker, liksom fortsatta samlade erfarenheter genom seminarier, omvärldsbevakning och musikersamtal har frågeställningar uppkommit som Musikalliansen genom denna rapport vill genomlysas i syfte att hitta lösningar på hur Musikalliansen och andra aktörer aktivt kan arbeta för att utöka och förbättra frilansmusikers arbetsmarknad. Dessa är:

- Koordination av turnéverksamhet - vem ringer vem?
- Mäklarfunktionen/producentledet - vem ska ringa?
- Är arrangörerna intresserade av grupper som har verksamhetsstöd från Kulturrådet? Har de medel att ta emot dem? Och hur ska de få reda på att de finns?
- Hur ser resurser och kompetens ut hos musiker och arrangörer vad gäller publikt engagemang, populärt kallat ”publikutveckling”, liksom marknadsföringsstrategier?
- Hur samspelar de offentliga stöden för musikgrupper och arrangörer på de nationella, regionala och lokala planen?
- Är det så att decentraliserade strukturer gör det mer svårgreppbart att synliggöra ett kulturpolitiskt ansvar?

Publikfrågorna kommer inte att djupstuderas i denna studie, utan de specifika frågorna och problematiken kring ideella arrangörers publikutvecklande insatser görs i en fristående studie då området är så stort och är av en egen karaktär som skiljer sig från

musikernas perspektiv.

8. De statliga bidragsgivande kulturmyndigheterna och dess uppdrag - en översikt

Kulturrådet

Kulturrådet ska, med utgångspunkt i de nationella kulturpolitiska målen, verka för kulturens utveckling och tillgänglighet genom att fördela och följa upp statliga bidrag och genom andra främjande åtgärder. Kulturrådet har ett medborgarperspektiv i fokus. All bidragsgivning på musikområdet som Kulturrådet arbetar med grundar sig på att musiken skall möta en publik, och Kulturrådets uppdrag handlar om bidragsgivning för tillgängliggörandet av kulturen. Kulturrådet ger inte stöd till enskilda konstutövare.

Konstnärsnämnden

Konstnärsnämndens övergripande uppgift är att främja möjligheter för konstnärer att vidareutveckla sitt konstnärskap. Detta sker genom

- Att lyfta konstnärspolitiska frågor nationellt och internationellt i dialog med andra myndigheter och organisationer
- Att genom bevakning och analys fördjupa och sprida kunskap om konstnärers ekonomiska och sociala villkor samt förutsättningar för konstnärligt skapande
- Att ge ekonomiskt stöd i form av stipendier och bidrag
- Att utveckla konstnärers möjligheter till internationellt och interkulturellt kulturutbyte

Konstnärsnämnden ska genom sin verksamhet förverkliga de kulturpolitiska, och särskilt de konstnärspolitiska, målen som riksdag och regering har beslutat om.

Konstnärsnämnden utvecklar sedan 2012 på regeringens uppdrag ett internationellt program inom musiken (KIM).

Statens Musikverk

Musikverket ska främja ett varierat musikaliskt utbud präglad av konstnärlig förnyelse och hög kvalitet. Myndigheten ska också bevara, främja och tillgängliggöra teaterns, dansens och musikens kulturarv. Musikverkets ekonomiska stöd till nyskapande samarbetsprojekt i musiklivet söks via Musikplattformen. Stödet bidrar till gränsöverskridande möten, konstnärlig förnyelse och långsiktig utveckling – nationellt och internationellt.

Kulturbyggan

Kulturbyggans huvudsakliga uppdrag är att under perioden 2011-2014 pröva nya och alternativa finansieringsmöjligheter för kulturprojekt som är nyskapande, innovativa och experimentella i sin natur.

Musikalliansen har på sin hemsida en guide till samtliga bidragsgivande myndigheters stöd med aktuella sökdatum.

9. Vem ringer vem?

Materialet i avsnitt 9-10 bygger på intervjuer som gjorts med fyra frilansmusiker som ingår i grupper med verksamhetsbidrag från Kulturrådet för 2014. Samtliga är hemmahörande i Stockholmsområdet. Intervjuer har även gjorts med tre musiker anställda i Musikalliansen, två av dem hemmahörande på andra platser i landet än Stockholm. Material har också använts från gruppsamtal 2013 med 6 musiker anställda i Musikalliansen. Fokus i intervjuerna har legat på turnéer, ledet mellan musiker och publiken och att ha Stockholm som bostadsort. Likaså har intervjuer gjorts med

företrädare för Musikcentrum Öst, Svensk Jazz, RANK och MAIS (Musikarrangörer i samverkan).

Frågor till musikerna har gällt:

- Hur får du tag på spelningar? Blir du uppringd av arrangörer eller ringer/mailar du själv?
- Vilken typ av arrangör brukar anlita din grupp?
- Tillgång till producent/agent eller ej?
- Erfarenheter av att ha en producent eller agent, vad har underlättats eller eventuellt inte underlättats?
- Fördelar och nackdelar med att bo i Stockholmsregionen?
- Länsmusiken som arbetsgivare

Frågorna till de övriga aktörer som listats ovan har varit av en mer allmän karaktär för att inhämta information från arrangörsledet avseende Stockholm som musikstad och eventuella tendenser angående det antal konserter som de fria arrangörerna producerar över hela landet (fler eller färre än för 5 år sedan). Intervjuer har inte gjorts med enskilda arrangörer då arrangörsledet vad gäller turnékoordination har studerats i MAIS förstudie (september 2014). Den studien finns tillgänglig på MAIS hemsida.

Samtliga musiker som har medverkat i samtalen har observerat att det inte längre går att turnera med egna större ensembler efter Rikskonserterns nedläggning, arrangörerna har inte medel att ta emot dem.

Särskilt Stockholm ses som ett problem med en mängd outnyttjade spelplatser och frånvaron av offentligt stödda ideella musikarrangörer. Enligt rapporten Förmedling av frilansmusiker (Musikalliansen 2011) samt Statens Musikverks dokumentation från ett nationellt samråd för musiklivet 2013 kan frilansmusiker inte försörja sig på att enbart spela i den egna regionen, vilket gör turnerandet till en nödvändig del av verksamheten.

Den första frågan som kom upp vid den första intervjun med en musiker var: "Var ska man spela och vem ska betala?". Verksamhetsstödet från Kulturrådet räcker under 2014 till sju spelningar för denna större ensemble. Av sökta medel tilldelades gruppen lite mindre än en tredjedel. Gruppen spelar inte hos mindre arrangörer inom genren och även större arrangörer som festivaler och större klubbar kan endast gå in med summor som oftast inte ens täcker resa och boende för gruppens medlemmar.

I intervjuerna framkommer att musikerna inte räknar med att bli uppringda själva av arrangörer, någon nämner att gruppen fått två engagemang under tio år på att bli uppringd. Istället har man andra strategier som ofta blir väldigt personbundna, man känner en viss arrangör för att man har varit där förut. Flertalet av de intervjuade musikerna är väl bevandrade i sociala medier och har både hemsidor, Facebooksidor och Youtubekonto. Detta beskrivs som ett måste idag.

I samtalen visar det sig att musikerna i många fall saknar strategier för egen marknadsföring samt en utarbetad affärsplan för den egna verksamheten. Musikerna har oftast inga andra strategier för att nå arrangörer än att mejla och ringa runt och använder inte aktivt de sociala medierna som ett verktyg för marknadsföring.

Musikerna säger sig uppleva att antalet speltillfällen har minskat de senaste åren. En siffra som nämns av en väletablerad musiker är att antalet spelningar var 200 st. om året för 6-7 år sedan, men att det endast blev 40 st under 2013. En markant minskning. Vad beror detta på? Är det arrangörerna som har mindre medel eller är det efterdyningar av samverkansmodellens införande som försvårar en nationell turnéverksamhet?

Detta är mycket svårt att spekulera i då ingen djupare analys av samverkansmodellen ännu har gjorts på musikområdet. Är det fler musikgrupper idag som konkurrerar om samma arrangörer? Det är också svårt att kontrollera hur arrangörerna upplever situationen med antal musikgrupper, fler eller färre, då arrangörerna är så många och mångfacetterade. Samtidigt finns det siffror från Musiksverige (Musikstatistiken i siffror 2012) på att intäkterna från livemusikspelningar ökar mer och mer i landet.

De ideella arrangörerna uppger att antalet konserter inte ökat, men det är svårt att överblicka det totala fria arrangörsledet. Vissa initiativ som t ex RANK:s (Riksförbundet för nutida konstmusik) turnénätverk har på vissa håll i landet ökat antalet konserter av den nutida musiken.

Arrangörerna tror ändå att det som ökar vad gäller livemusik är de stora arenakonserterna och festivalerna, där huvuddelen av musiken utgörs av turnerande stora utländska akter.

De fria arrangörerna beskriver ökade svårigheter att arbeta med konsertverksamhet och anger några orsaker till det:

- sämre ekonomi i kommunerna leder till minskat kommunalt stöd vilket påverkar arrangörsstödet från Kulturrådet (som är direkt kopplat till de kommunala stöden)
- lokalkostnaderna ökar vilket påverkar den totala ekonomin i musikföreningen
- dyrt att boka grupper om man är arrangör i norra Sverige p g a resekostnader
- vissa kommuner satsar hellre på musikfestivaler än stöder åretruntverksamhet

(Källa MAIS, Musikarrangörer i samverkan).

Det finns all anledning att följa upp dessa frågor då de är centrala för frilansmusikerna i och med att så många av de mest väletablerade upplever att antalet speltillfällen minskar stadigt. I problematiken kring den upplevda minskningen av antalet speltillfällen ingår också att fler och fler musiker tvingas arbeta med närliggande arbeten så som undervisning eller ta helt andra sorters arbeten. Det leder till att mindre tid kan läggas på det konstnärliga arbetet vilket på sikt leder till en minskad kvalitet. Vilket i sin tur leder till ökade svårigheter att få stöd för den konstnärliga verksamheten.

Här framkommer även en annan problematik, den kring den s.k. ”projektifieringen” av den egna verksamheten. Det som efterlyses från musikerna är en möjlighet till att arbeta kontinuerligt. Med bibehållen inkomst skapas projekt som håller en hög kvalitet. Det som har uppstått idag är i stället ett motsatsförhållande, för att uppnå en kontinuitet krävs att musikern/gruppen skriver bra projektansökningar.

Många musiker upplever detta som en stor administrativ börda. Musikalliansen har också uppmärksammat (genom att titta på myndigheternas kriterier för bidrag) att det skett en förskjutning från musikernas kvalitet och skicklighet till myndigheternas ökade politiska styrning vad gäller innehållet i projektansökningarna, d.v.s. att de projekt som får stöd i stor grad motsvarar innehållet i regleringsbrevet snarare än ser till musikernas konstnärliga kompetens. Bra projekt är resultatet av kontinuitet. Men kontinuiteten idag är baserad på bra projektbeskrivningar.

Vid en kulturpolitisk debatt i Göteborg i augusti 2014 arrangerad av Musikförbundet och Musikcentrum Väst framkom också att både musiker och arrangörer gärna ser att ”målen med anslagen ska vara att ge kontinuitet i de verksamheter man väljer att stödja”. Här framställs också Musikalliansen som värdefull för musikerna i och med att en anställning möjliggör det kontinuerliga arbetet.

Flera av musikerna tar upp frågan om verksamhetsstödet till grupperna i förhållande till arrangörsstödet. De uppger att verksamhetsstöden används till att stötta arrangörerna istället för att stötta den egna verksamheten.

Arrangörsledets svaga infrastruktur ses som problematiskt eftersom det kan krävas både stöd från gruppen själv och länsmusiken för att möjliggöra en konsert hos en ideell arrangör. Gruppen måste alltså själv gå in med egna stödpengar för att möjliggöra rimliga gager.

Ökade arrangörsstöd ses av många som viktigare än ökade projektstöd till gruppen. Med ökade arrangörsbidrag skulle också tid frigöras för musikerna om de slipper söka projektstöd inför varje planerad turné.

9.1 Länsmusiken

Länsmusiken har som en del av sitt uppdrag att verka för att främja det fria musiklivet inom alla genrer. Hur man lyckas med denna uppgift kan variera mellan olika regioner och orsakerna till detta är inte entydiga. I vissa län existerar inget samarbete mellan länsmusik och det fria musiklivet medan det på andra håll tycks vara som om länsmusiken är inblandade i det mesta. Kulturrådet har uttryckt önskemål om att länsmusiken ska förstärka sina samordnande, stödjande och initierande insatser för det regionala och lokala kulturlivet.

(Mats Lindström 2002, Inventering av arrangörer av ny musik samt översyn av befintliga stödsystem)

Det är lockande att idag se Länsmusiken som spindeln i nätet i regionens musikliv. En förlängd arm av kulturförvaltningen som sprider nationellt turnerande musiker till "sina" arrangörer. Det är dock varierade tongångar från det fria musiklivet avseende de länsvisa institutionernas arbete. Det är delvis kritik som yttrats tidigare bl.a. i samband med Kulturutredningen 1995 (SOU 1995:84), alltså att statlig och huvudsakligen offentlig finansiering i för hög grad bundits upp i anställningar.

(Musikalliansen 2011, Förmedling av Frilansmusiker)

Förhållandevis få av Musikalliansens 120 anställda musiker har engagemang via någon länsmusik (13 musiker år 2013). Flera spelar säkerligen hos arrangörer som är subventionerade av länsmusiken, men musikerna är ofta inte medvetna om var pengarna till arrangörerna kommer ifrån. Deras kontakt går i så fall direkt via arrangören och inte via producent på länsmusiken.

I intervjuerna framkommer kritik mot länsmusikens utbudsförfarande. Om man inte står med i utbudskatalogen hos någon länsmusik är chanserna minimala att få ett kontrakt hos varken arrangör eller av länsmusiken arrangerade konserter.

De fria arrangörerna har ofta inte råd att engagera en grupp som inte har subvention från länsmusiken, musikgrupperna själva via det fria gruppstödet eller genom initiativ från t ex RANK (som genom ett treårigt projekt med pengar från Statens Musikverk har möjlighet att stödja arrangörer av nutida konstmusik i ett turnénätverk). Här nämns Västmanlandsmusiken som ett bra undantag då de subventionerar arrangörerna istället för artisterna. Arrangörerna är alltså fria att sätta sina egna program med understöd av länsmusiken.

Västmanlandsmusiken driver sedan några år tillbaka "Ett kulturliv för alla" i alla västmanländska kommuner. "Ett kulturliv för alla" är idag en modell för länsmusikverksamhet där arrangörer ges stöd att erbjuda musik- och dansevenemang på professionell nivå. Den musikverksamhet som stöds

genom modellen skall huvudsakligen vara av hög professionell kvalitet.
"Ett kulturliv för alla" blir därmed en kvalitetsstämpel.
(Från Västmanlandsmusikens hemsida)

En annan problematik som gäller länsmusikens utbudskataloger är att även om du som musikgrupp kommer med i utbudet så är du inte garanterad en enda spelning. Men gruppen blir ändå uppläst för en viss turnéperiod som är angiven i utbudskatalogen och blir därmed förhindrade att boka andra turnéer som kräver lite längre framförhållning.

Musikerna säger att om de hade en garantisumma från länsmusiken blir den egna ekonomiska planeringen lättare att göra. I nuläget är de fast via kontrakt till en organisation som kanske inte genererar en enda spelning. Samtidigt tackar få musikgrupper nej till att medverka i en utbudskatalog.

"Som marknaden ser ut idag tar vi allt vi kan få. Men oftast går vi back i slutändan på att låsa oss vid den turnéperiod vi har hos länsmusiken".
(frilansmusiker)

En musikgrupp beskriver en turné i Scenkonstbolagets (länsmusik med säte i Sundsvall) regi där alla kostnader var täckta. Allt kring själva turnéläggningen samt marknadsföring sköttes av Scenkonstbolagets producent. Informanten beskriver detta som ett drömscenario som skulle kunna finnas hos fler länsmusikorganisationer.

Det största problemet förutom finansieringen upplevs vara att tiden inte räcker till för att både skriva musik för gruppen, göra alla arrangemang samt även ringa runt till arrangörer. Turnén hos Scenkonstbolaget sågs som en fantastisk möjlighet att kunna satsa fullt ut på det konstnärliga innehållet.

Två informanter beskriver också en problematik kring att de som har verksamhetsbidrag måste konkurrera med ensembler där musikerna har fasta tjänster, t ex nämns Norrbotten Big Band, Bohuslän Big Band och Norrbotten Neo.

Länsmusiken som "fenomen" är något som engagerar musikerna. Länsmusiken ses både som en möjliggörare och som en bromskloss för det fria musiklivet beroende på vilken region det gäller.

Det finns en önskan från musikerna att det görs en nationell översyn över vilket uppdrag länsmusiken egentligen har, eftersom det ser så olika ut i varje region hur pengarna fördelas till musiklivet vad gäller länsmusikens anställda personal, länsmusikens egna ensembler, samarbete med de fria arrangörerna och de fria musikgrupperna. I många regioner är ju länsmusiken nu också inkorporerad i övrig regional kulturverksamhet vilket nämns av några intervjuade som att det kan bli svårare för musiken att behålla sin särställning som konstområde i förhållande till teater och dans, som ofta är mer resurskrävande. Hur det faktiskt ligger till med detta behöver dock undersökas ytterligare.

9.2 Stockholmsproblematiken

Musikalliansen genomförde under 2010 en enkätundersökning i samarbete med SCB i syfte att ta reda på hur frilansmusiker arbetar. Tillsammans med redovisningen presenteras även en del uppgifter som hämtats från de ansökningar som kommit in till Musikalliansen mellan 2008 - 2010. Vad gäller frilansmusikers migration och bostadsort inom Sverige kan bland annat utläsas att:

- av de sökande är 48,5 procent födda i något av de tre storstadslänen, men 83,4 procent är bosatta där.

- mest markant ökning finns i Stockholm som har mer än dubblat mängden frilansmusiker (antalet bosatta frilansmusiker är mer än dubbelt så stort som antalet födda)
- av 21 län visar 18 län en avflyttning på 75 procent eller mer.
- de tre storstadslänen har en inflyttning på mer än 75 procent och är de enda som har en positiv migration.

Varför är detta viktigt att uppmärksamma?

Eftersom så många av Sveriges yrkesverksamma frilansmusiker bor i Stockholms län är det således viktigt att titta på hur arbetsmarknaden ser ut för denna stora grupp musiker. Musikalliansen har uppmärksammat att:

- antalet speltillfällen för frilansmusiker i Stockholmsregionen minskar.
- antalet spelställen utanför institutionerna är förhållandevis få i Stockholms län, sett till antalet invånare, jämfört med Göteborg och Malmö. Musikalliansen skrev i en remiss 2010 gällande utredningen och förslaget om en ny modell för kultursamverkan (Betänkandet SOU 2010:11 Spela samman) följande:

Vi tillstyrker utredarens förslag om att satsningar på regionala konst- och kulturyttringar med svag institutionell hemvist men med hög kvalitet bör främjas med statliga medel. I detta sammanhang vill vi också påpeka, inte minst ur ett medborgarperspektiv, betydelsen av kvalitetskultur i hela landet, oavsett om den har sitt ursprung i regionen eller ej. Vi har i likhet med utredaren observerat att merparten av publiken, institutionerna och arbetsmöjligheterna för landets kulturutövare finns i storstadsregionerna och är eniga om att det statliga stödet till regionerna därför bör bidra till att kulturskaparnas arbetsmarknad omfattar hela landet; stödet till regionerna måste således även komma de kulturutövare till del som inte bor i regionen.

I Stockholm finns ett antal *fria teatergrupper* med egna scener och anställda producenter. Motsvarande scener med en reguljär verksamhet (fler än en konsert/månad) på musiksidan är Fasching, Fylkingen, Stallet, Auditorium och Debaser. Kulturhuset Stadsteatern har startat en musikverksamhet, men den har ännu inte profilerat Kulturhuset Stadsteatern som musikscen. Antalet teaterföreställningar överstiger vida antalet konserter på Kulturhuset Stadsteatern (fast det i realiteteten skulle kunna vara möjligt att ha något musikprogram varje kväll sett till antalet invånare i Stockholm som utgör ett publikunderlag).

Kammarmusiken saknar en egen scen, en plats där såväl den tidiga som den nyskrivna kammarmusiken hör hemma. En scen där publiken vet att den alltid finner kammarmusik av hög klass, spännande möten mellan kammar- musik och andra genrer samt givande föreläsningar och offentliga samtal med utövare och upphovsmän. Då en majoritet av landets frilansande musiker och tonsättare bor och verkar i Stockholm med omnejd, så är det naturligt att tänka sig en kammarmusikens scen i Stockholm. En sådan scen skulle också knytas till kammarmusikens nav, ta ett nationellt ansvar för kammarmusiken och ingå i ett nätverk av ett antal andra scener och regionala arrangörer till vilka konsertprojekt och ensembler turnerar, likt den utveckling som ledde fram till Dansens Hus och Dansnät Sverige.
(ur Kammarmusikmanifestet 2008)

I Stockholm synliggörs tydligt att det finns ett glapp mellan musik och publik inom det

fria musikområdet. Musiken finns och publiken finns, men för att sammanföra musik och publik behövs dels rent fysiska förutsättningar som spelplatser, dels ökade ekonomiska möjligheter för att kunna skapa ett professionellt och kunnigt mellanled som överbryggar glappet.

Det finns få incitament idag att professionalisera musiklivet i gränssnittet scen/musik/publik. Avsaknaden av profilsener, dvs. den fysiska scen som drivs utifrån en kreativ och konstnärlig vision, gör också att arbetet med att odla en publikrelation genom kontinuerligt arbete uteblir på musiksidan.

Diskussionen bör inte föras utifrån ett perspektiv att pengar ska omfördelas från det fria teaterområdet till det fria musikområdet. Snarare behöver det fria musiklivet i Stockholm förstärkas och utvecklas utifrån de positiva erfarenheter som gjorts av de fria teaternas möjligheter att bygga upp strukturer och nätverk kring publikarbete och medierelationer och där också en producent är knuten till den specifika spelplatsen och kan arbeta med just de specifika relationsfrågorna till omvärlden, snarare än att leda det konstnärliga innehållet (såsom sker vid musikinspelningar där producenten i högre grad är konstnärlig ledare snarare än en strukturerande faktor).

En fungerande kedja med musiker - scen - publik leder också givetvis till ökade intäkter. Ökade offentliga stödmedel anses ändå behövas på musiksidan, som ett ”smörjmedel” för att undvika gnissel i kedjan innan strukturerna med scen/musik/publik etablerats och börjat generera intäkter.

De offentliga stödets betydelse lyfts särskilt av dem som arbetar inom smalare musikuttryck där ambitiösa aktörer arbetar i stor sett gratis. Vad gäller Stockholms stads bonuspengar till arrangörer som visar på ökad biljettförsäljning, anses det inte främja den konstnärliga kvaliteten utan snarare ge incitament att skapa program som ”ger publiken vad den vill ha”. Detta resonemang utvecklas vidare i studien kring publikutveckling (*Maja Adolphson 2014, Hur får man en publik?*).

Varför bor musikerna i Stockholm när det inte finns så många speltillfällen där? Historiskt sett finns två förklaringar som kommer fram i intervjuer med musikerna:

1. Alla de stora inspelningsstudiorna fanns förut samlade i Stockholm.
2. Det fanns många fler klubbar och även mellanstora scener som Studion, Melody, Waldermarsudde, SR:s publika studior, Kilen, Hörsalen och Mosebacke för ca 10 år sedan och bakåt.

Flera av de intervjuade säger att marknaden har försämrats stadigt från millennieskiftet och framåt. Förut fanns fler spelställen i Stockholm och det upplevs som att det också var lättare att få publik, att det var fler som betalade för musik jämfört med idag. Musikerna upplever också att det fanns en annan ekonomi i hela kedjan, det var lättare att få stöd och arrangörerna hade större intäkter. Byråkratin upplevdes som mycket mindre med fler direktkontakter på förvaltningar och myndigheter.

Anledningen att bosätta sig i Stockholm idag anges främst bero på att det möjliggör repetitionsarbete och kontaktskapande med andra musiker (som kan generera speltillfällen som snabba inhopp eller vikariat). Dessa faktorer försvåras av boende på en mindre ort, även om man då får en annan lokal förankring med en mer personlig relation till lokala arrangörer.

Stockholm anses också sakna en internationell lyskraft där man kulturpolitiskt och utifrån politiken kring de kulturella och kreativa näringarna inte bejaktar det s.k. svenska musikundret, dvs. att svensk musik och svenska musiker fortfarande har ett gott

renommé internationellt.

I och med avsaknaden av såväl musikklubbar och musikställen med en specifik konstnärlig profil hittar inte utländska besökare fram till den svenska musiken, trots att Stockholm aldrig haft så många utländska besökare som idag.

Musikarrangörer uppger också att de sällan har råd att ta in internationella akter med de medel som finns, alternativt får svenska grupper stå tillbaks i arrangörsutbudet om pengarna ska räcka.

Det arrangeras årliga festivaler på musiksidan inom olika genrer där det internationella musikutbudet ges större möjligheter, men för de som har en reguljär verksamhet året runt saknas både medel och incitament att stärka Stockholm som en internationell musikmetropol. Detta trots att både musiker och musiken håller hög internationell kvalitet och det dessutom finns en köpstark publik.

Värdet av musiken sett från ett publik perspektiv: Hösten 2014 kostar en biljett till en musical på Cirkus 790 kr. En biljett till Ulf Lundell på Debaser 450 kr, Katy Perry på Globen 495-995 kr, Noisebud på Auditorium 120 kr, konserter på Fylkingen 0 – 80 kr. Folkets Park/Cantina Real 0 kr (musiker spelar gratis).

Poängen med dylika siffror är att visa att det fria musiklivet med några undantag har tappat förmågan att kommunicera musikens värde. Det ska man inte lasta det fria musiklivet för, varken musiker eller arrangörer. Det handlar som beskrivits ovan om avsaknad av medel samt spelplatser med en kontinuerlig verksamhet. Det handlar om avsaknad av kommunikationsstrategier med en tydlig avsändare, ett varumärkesbyggande. Det handlar om svårigheter med att kunna bygga upp sociala, inkluderande musikmiljöer som inbjuder till samvaro.

Musikalliansen ingår i ett nätverk av olika Stockholmsaktörer på musiksidan, ”Musik i Stockholm”. 2011 författades en skrift som överlämnades till kulturborgarrådet Madeleine Sjöstedt. Skriften beskrev situationen för det fria musiklivet i Stockholm och gav även förslag på hur Stockholm kan bredda utbudet av musik. Förslagen uppmärksammades men fick ingen reell effekt. Förslagen från 2011 kan med fördel användas även 2014 då situationen inte förbättrats, snarare ses det som att en försämring har skett både för musiker och arrangörer med snåriga kommunala stödstrukturer och ett minskat publikunderlag. Två av förslagen som togs fram av Musik i Stockholm 2011:

- Att gemensamt kommunicera hur svensk musik uppfattas utomlands för att ge beslutsfattare verktyg för att förädla bilden av Stockholm, och som också visar på Stockholms tillväxtpotential inom de kulturella och kreativa näringarna på musikområdet.
- Skapa opinion kring värdet av musik sett ur publikens ögon. Stockholm har en köpstark publik som kan betala för sig, men de måste veta vad de betalar för. Detta går att kommunicera med gemensamma strategier från både utövare, arrangörer och politiker.

Det är svårt att överblicka och lätt att generalisera kring orsakerna kring att spelplatser försvunnit, att publikunderlaget minskat och att speltillfällena har minskat i Stockholmsområdet. Orsaker som nämns är bl a:

- att den lokala kulturpolitiken i Stockholm inte samspelar med den statliga. Stockholms stad har haft en egen politisk agenda och som inte gynnat konstnärlig förnyelse eller konstnärsdrivna scener på musikområdet.

- digitalisering och streaming av musiktjänster på nätet har lett till minskade studioupdrag vad gäller skivinspelningar samt att musik numera inte behöver kosta något för den som lyssnar, vilket leder till minskad betalningvilja hos konsumenterna.

10. Vem ska ringa? Behovet av ett mellanled

Idag finansieras de få producenter som finns på det fria musikområdet vanligen via en procentsats på musikernas gager. En annan modell som används av Producentbyrån i Göteborg är att de konstnärer som får projektstöd betalar en del av det stödet för att få producenthjälp och även hjälp med ansökningar.

Producentbyrån är ett team producenter och projektledare som arbetar med olika artister, grupper och projekt inom scenkonst. De erbjuder tjänster som projektledning, turnéläggning, marknadsföring, administration och ekonomi. Uppdragen anpassas efter behov och önskemål, Producentbyrån kan fungera både som administrativ avlastning och som kreativt bollplank. Producentbyrån företräder dock idag få musikgrupper då dessa inte har den här typen av stöd inbakat i sina projektstöd. Det finns för lite pengar.

Kanske är producentledet inte viktigt om arrangörerna får ökade möjligheter att ta emot de offentligt stödda grupperna? Kanske behövs heller inte ett producentled om det finns en koordination kring turnéverksamhet på både nationell och regional nivå, där ett fungerande samspel kring dessa nivåer kan utöka antalet speltillfällen?

För Musikalliansens anställda är frågan om tillgång till en producent eller bokare den viktigaste frågan vad gäller möjligheterna till en utökad arbetsmarknad, eller som flera uttrycker det, för att upprätthålla den mängd speltillfällen som man har haft de senaste åren.

Begreppet ”Mellanhänder” skapar en begreppsförvirring. Mellanhänder så som bokare, agenter och producenter är en viktig del av näringskedjan i musiklivets ekosystem. I Sverige tycks gränserna mellan dessa mellanhandsfunktioner vara flytande och många aktörer tycks laborera med begreppen utan att egentligen göra någon distinktion mellan dem. Agenter och bokare kan alltså arbeta på samma sätt med bokning av uppdrag åt klienten. Utomlands tycks differentieringen mellan dessa roller vara större då yrkena har en starkare ekonomisk ställning².

Producent är heller ingen entydig titel. På frågan om vem som egentligen producerar finns inget klart svar eftersom det kan röra sig om olika uppgifter, och det finns också producenter vid institutionerna som inte producerar men som ansvarar för bokning och utbud hos den egna institutionen.

Den producent/agent/bokningsfunktion som starkt förespråkas hos både musiker, musikgrupper och även arrangörer på alla nivåer (Förmedling av frilansmusiker 2011) är en funktion som ur musikerperspektiv inte nödvändigtvis tar ansvar för det konstnärliga innehållet, utan som arbetar med PR, kontrakt, kontaktskapande och finansieringsmöjligheter samt gärna ett publikt perspektiv.

Det finansiella utrymmet för dessa mellanhänder är idag dock direkt förbundet med musikerns inkomst och betalningsförmåga, det är idag svårt att finansiera detta mellanled för musiker och musikgrupper eftersom pengarna måste komma från gager som ofta inte ens täcker produktionen bakom framträdandet.

² Förmedling av frilansmusiker, Musikalliansen 2011

Det finns alltså inte en ekonomisk struktur som gör specialisering och ökad arbetsdelning möjlig inom musikens ekosystem. Det är helt enkelt för dyrt och i de flesta fall omöjligt för musikerna att leja ut icke-konstnärliga uppgifter.

Ur arrangörssynpunkt ses mellanhanden som en nödvändig kvalitetssäkring, varken mellanstora eller stora arrangörer eller institutioner satsar idag på okända kort. Och musikerna beskriver detta som ett moment 22; man måste redan vara känd för att arrangörerna ska vara intresserade.

Men, det finns också en försvårande faktor i att ideella arrangörer många gånger själva vill ha kontakten direkt med musikerna, det är deras drivkraft. Kontakten blir då extremt personbunden och missgynnar musikgrupper som inte är kända av arrangören, men som kanske har finansierat en producent.

Inget av ovan nämnt är några nyheter, detta är frågeställningar som kommer upp regelbundet vid nätverksträffar och i rapporter (Statens Musikverks Musikråd13 och Konstnärsnämndens rapport Musikers och komponisters synpunkter på arrangörer 2013 är några exempel på forum för dessa frågor).

Behovet av en avlastning vad gäller bokning och marknadsföring är stort. Den stora frågan är dock fortfarande olöst - hur ska detta mellanled finansieras? Och var finns producenterna och bokarna?

Det krävs ju idag en stor kunskap om Sveriges musiklandskap med alla olika typer av arrangörer och olika musikinriktningar för att en marknadsföringsplan ska bli framgångsrik. Fristående producenter och bokare känner inte till alla olika arrangörsstrukturer på alla olika nivåer inklusive den internationella, likaså kan en musiker arbeta i olika konstellationer vilket gör samordningen svår för en utomstående med kanske enbart PR- eller ekonomiska kvalifikationer.

Två förslag som ofta lanseras är att 1. Titta på fria teatergruppers stöd där producentfunktionen ofta är inbakad i det sökta offentliga stödet. Går det att göra motsvarande för de fria musikgruppernas stöd? 2. Flytta medel från de fria musikgruppernas stöd till arrangörerna. På så sätt kan arrangörerna få större handlingsutrymme för marknadsföring.

Problematiken kring dessa två förslag är att

- det är många fler musikgrupper som får stöd än vad det är teatergrupper. Om alla ska ha en egen producent måste medlen höjas väsentligt.
- fria musikgrupper har i regel ingen hemmascen att bygga en konstnärlig publik verksamhet kring jämfört med de fria teatergrupperna.
- de ideella arrangörerna saknar både tid och kompetens att arbeta professionellt med marknadsföring och publikbyggande, och att ta in en utomstående part med specialkompetens kräver ett mer långtgående samarbete än olika fristående konserter för att få resultat, vilket blir kostnadskrävande även om mer medel tillskjuts.

Nämnas ska också att av de intervjuade musikerna med verksamhetsstöd från Kulturrådet så har ingen av dessa några bra erfarenheter av att ha en producent. Det har snarare lett till färre uppdrag då producenterna inte haft kompetens att föra bra samtal med tilltänkta arrangörer.

På svenska marknader har man ju inte agenter på samma sätt. Stora skådisar och sångare som är etablerade har agenter, men de behöver inte säga att deras klienter är bra, det vet folk redan, utan deras roll är mer att se till att klienterna får chansen. En agent för någon mer okänd som jag

måste ju också kommunicera att jag är bra³.

Frågan kring producentskapet är alltså komplex och bör lyftas kulturpolitiskt för att öka möjligheterna att sprida musik av hög kvalitet till hela landet inklusive Stockholm.

11. Musikexporten ur ett arbetsmarknadsperspektiv

Export Music Sweden och musikmässorna

Export Music Sweden AB grundades av IFPI/SOM, SAMI och STIM. ExMS verkar för ökade exportintäkter för hela musikbranschen. ExMS arbetar för att göra företag, musiker, artister och musikskapare exportklara. ExMS uppmuntrar och samordnar svensk närvaro på branchmässor, seminarier, festivaler och andra aktiviteter hemma och ute i världen. Med fyra fokusområden, som den svenska musikbranschen själva har efterfrågat, arbetar ExMS för att få en så bred verksamhet som möjligt. ExMS strävar efter att få med alla typer av musik i verksamheten, allt från konstmusik och jazz till pop och hårdrock.

Fokusområden är:

- utbildning
- nätverk/mässor
- samla in och paketera information
- arbeta med stöd som ger effekt- och är betydande för en större del i musikbranschen.

En del av Export Music Swedens uppdrag är att, genom arbete på och inför mässor och andra nätverksplatser, stödja de svenskar som är på plats genom att hjälpa till med monterplats, material och information. ExMS har ett treårigt uppdrag från Statens Musikverk att samordna och vara paraplyorganisation för andra aktörer på musikmässorna Jazzahead, APAP och Classical Next. Musikalliansen har medverkat ekonomiskt och med personresurser vid showcases på Jazzahead och Classical Next.

Intervjuade musiker uppger att satsningen på showcases vid internationella musikmässor måste ses ur ett långsiktigt perspektiv. Det kan ta flera år innan man ser resultat, mycket på de större festivalers tidiga programläggningar och bokningar, även om en festival är intresserad av en svensk grupp kan det ta tre år innan det finns plats i programmet. Samtliga intervjuade musiker är positiva till utlandsspelningar eller utlandsturnéer, men flera uppger svårigheter förknippade med utlandsuppdrag. Dessa är bl a:

- för att kunna vara aktuella, nyskapande och ”export ready” behövs en kontinuitet i verksamheten mellan utlandsuppdragen. För att få en attraktiv och spännande svensk musikexport av det slaget som inte vilar på hitistor utan på en mer konstnärlig grund (dvs grupper med stöd från Kulturrådet) säger sig musikerna behöva en samordning mellan exportstöden och verksamhetsbidragen. Bl a föreslås en ”snabb peng” att kunna söka om det kommer erbjudande från utlandet att komma och spela.

Det upplevs som svårt idag att få medel till utlandsturnéer. Dock ska tilläggas att Kulturrådet numera har ansökningstillfällen 4 ggr/år för s.k. internationellt mobilitetsstöd.

- hjälp med utlandslansering. De grupper som inte har en agent har svårare att ta sig fram internationellt. Här är de showcases som gjorts en god hjälp då grupperna som medverkar får en större organisation i ryggen, i detta fall ExMS. Och även Musikcentrums internationella initiativ nämns som en hjälp framåt.

³ Förmedling av frilansmusiker, Musikalliansen 2011.

Musikerna efterlyser ändå en organisation eller koordinator med helhetsansvar för lansering och turné, ett exportansvar för jazz- folk- nutida- och kammarmusik. Det är också väldigt få musikgrupper som kunnat medverka vid de showcases som genomförts hittills. Här föreslås större resurser till showcases. Förslag ges också att arrangera showcases på hemmaplan där utländska festival- eller andra arrangörer bjud in, gärna i något slags utbytesarrangemang där utländska grupper också kan bjudas in.

Flera musiker nämner att de svenska ambassaderna förut hade både fler kulturråd och fler främjandesatsningar på musiksidan. Idag görs väldigt få sådana satsningar. Musikerna ser gärna att regeringen via ambassaderna tar ett större ansvar idag för att även andra genrer än de rent kommersiella uppmärksammas utomlands.

Musikalliansen har tagit initiativ i Paris med seminarium och konserter för den nutida musiken. Det har också gjorts ett främjandeprojekt på ambassaden i Berlin i september 2014 på initiativ av Kultur i Väst med regionala medel samt med bidrag från STIMs promotionsnämnd. Det finns några svårigheter inbakade i det som rör musikexporten av musiker som inte tillhör internationella bokningsbolag:

- de främjandeinsatser som görs har inte följts upp över tid. För att skapa underlag som kan skapa en högre utväxling på de medel som tillförs sådana här projekt behövs en långsiktig utvärdering. Uppföljningen behöver bl a innehålla uppgifter om:

- Vilka bjöds in?
- Vilka kom och lyssnade?
- Skapades nya kontakter för musikerna?
- Sett över en treårsperiod, blev det några nya bokningar?
- Hur arbetar musikerna vidare på hemmaplan med sina nya kontakter?

- Sverige är inte samlat under ett gemensamt musikexportparaply. Idag görs regionala satsningar med regionala musiker utomlands. Kan detta försvåra bilden av Sverige som musikland för de som är mottagare? Är den här musiken den bästa Sverige har att erbjuda eller är det den bästa från en region? Och vad är skillnaden för en utomstående? Hur ska en utomstående bedömare som är intresserad av t ex svensk jazz veta att det som erbjuds är det som har den högsta kvaliteten när ingen gemensam bedömning har gjorts från de olika aktörerna i Sverige med uppdrag att främja den svenska musiken utomlands?

12. Förslag på insatser

12.1 Turnénätverk - bygga vidare på fungerande strukturer

Kanske finns det idag inte tid, medel och personresurser att skapa helt nya strukturer för frilansmusikernas turnéverksamhet? En väg att gå är att titta på fungerande strukturer och bygga vidare eller utöka dessa till musikområdet eller till fler musikgenrer.

12.1.1 Dansnät Sverige - Musknät Sverige?

Dansnät Sverige har inget statligt uppdrag utan är ett fristående nätverk där scener, kommuner, regioner och län samverkar kring ett gemensamt uppdrag att möjliggöra turnéer för scenkonst av både kommande och namnkunniga nationella och internationella

koreografer och kompanier. Dansnät Sverige vill befrämja kompetens på och utanför scenen liksom delta i det kulturella samtalet. Med olika ingångar och perspektiv i form av publiksamtal, workshops, seminarier och andra kringaktiviteter skapas forum för dialog kring dansen. Under 2013 turnerar Dansnät Sverige med 12 svenska och internationella grupper på gästspel i 22 svenska städer med över 70-talet föreställningskvällar. Dansnät Sverige har numera även en producentfunktion och arbetar också publikutvecklande med att långsiktigt bygga upp ett intresse för dansen som konstform.

Dansnätets kanslis verksamhet finansieras genom bidrag från Kulturrådet. Parternas kostnader för de turnerande föreställningarna (gage, traktamente, resor och boende) subventioneras av Kulturrådet.

Sammanlagt står Kulturrådet därmed för 1/3 av Dansnät Sveriges kostnader medan enskilda scener, regioner och kommuner, genom parternas verksamheter finansierar de resterande 2/3.

Förslag är att Musikalliansen tillsammans med MAIS och Musikcentrum Riks gör en studie/pilotprojekt med budget för hur ett liknande nätverk skulle kunna appliceras på musikområdet och om det finns möjlighet att Kulturrådet även kan delfinansiera ett Musiknät Sverige.

12.1.2 Artist in motion - RANK

RANK har genomfört ett treårigt turnéprojekt med stöd från Statens Musikverk. Stödet har legat på 1 - 1,2 miljoner per år. I projektet har nutida musikgrupper fått söka ett turnéstöd. De grupper som blivit utvalda får hjälp med bokningar och arrangörerna som tar emot grupperna har fått subventioner. I vissa fall sker även samarbeten med länsmusik.

Projektet beskrivs som mycket lyckosamt för spridningen av den nutida musiken. Dock framhålls att för att uppnå önskade mål krävs tilltagna resurser, arbetet med urvalsprocess och bokningar är resurskrävande. Förra året genomfördes ca 65 konserter inom projektet.⁴ Förslag att Musikalliansen i samband med en undersökning kring ett Musiknät Sverige även undersöker om en liknande struktur som RANKS turnénätverk kan appliceras på fler genrer än den nutida.

12.2 Det fria musiklivets nav

Kammarmusiknämnden vid Musikaliska Akademien lägger i sitt kammarmusikmanifest från 2008 ett förslag att inrätta ett kammarmusikens ”nav”:

Ett fungerande kammarmusikens nav, i kombination med en nödvändig etablering av professionella arrangörer och bättre möjligheter för fria grupper och tonsättare att få ekonomiskt stöd, skulle ge kammarmusikområdet goda förutsättningar att utvecklas och nå nya och bredare lyssnargrupper. Kammarmusikens nav skulle:

- verka för en professionell samordning av konsertprojekt och turnéer formade av musikers och tonsättares egna initiativ, i samarbete med andra arrangörer och producenter

- arbeta aktivt för att öka kontaktytorna med publiken genom att vidareutveckla scener, finna nya mötesplatser och bättre nå ut via informationsteknik och media.

(ur Kammarmusikmanifestet 2008)

Kammarmusikmanifestet har inte haft någon fortsatt uppföljning eller agenda sedan 2008.

⁴ Hela projektet går att läsa om i en nyutkommen rapport på <http://rankmusik.se/nyhet/tre-ar-med-rank-pa-turne> Rapporten tar upp liknande svårigheter vad gäller koordinering som denna rapport gör.

Förslag från musiker pekar på en funktion liknande detta nav, men i en något mindre omfattning till att börja med. T ex. nämns att resurser skulle kunna läggas på något som skulle kunna motsvara en agentur med endast ett tiotal grupper. Dessa grupper ska vara av så hög kvalitet att både inhemska och utländska arrangörer ska kunna vända sig till detta ”nav” vid behov av svenska musikgrupper.

Till ”navet” knyts personresurser med stor kunskap om fältet som förmedlar och förhandlar gentemot arrangörerna.

Skillnaden mot mer kommersiella produktionsbolag skulle vara att ett sådant här ”nav” skulle vara mer tydligt kopplat till de offentliga stödets krav på nyskapande konst av hög kvalitet, i syfte att lyfta kvaliteten på musiken samt att musikgrupperna får större möjligheter att ägna sig åt sin konst då de inte i samma utsträckning behöver lägga tid på administration och bokning. En sådan här funktion ska heller inte byggas upp till något liknande Rikskonserter med en stor administration och subventioneringar. Funktionen ska enbart vara förmedlande och kvalitetssäkrande.

Förslag är att Musikalliansen kan utreda hur ett sådant nav kan finansieras då enbart procent på musikernas gager (troligen) inte räcker till. Detta ”nav” skulle visserligen bli en ny struktur som inte finns idag, men den skulle kunna ingå som en strategi i samband med utredning av turnénätverksstrukturerna och ev. också kunna ingå som en del av ett Musiknät Sverige.

12.3 Identifiera och utbilda producenter och bokare

Att vara producent eller bokare åt en fri musikgrupp idag kräver en stor förståelse för hur musiklivets ekosystem fungerar. Musikalliansen skulle kunna satsa medel för att arrangera en workshop för personer som skulle vilja och kunna arbeta som bokare eller producent. I ett första steg måste dessa personer identifieras och informeras. Dock bör detta initiativ komma som en konsekvens av andra undersökningar rörande arrangörerna. Kanske är ett producentled inte behövligt om arrangörs/turnéstrukturerna förstärks?

12.4 Bilda opinion

Bilda opinion kring frågor om konstnärers arbetsmarknad, försörjningsmöjligheter liksom möjligheterna att bo och verka som frilansmusiker med Stockholm som bas. Detta kan möjliggöras genom seminarier och samarbete med andra organisationer som har ett opinionsbildande uppdrag, t ex KLYS. Även Konstnärsnämnden kan vara en viktig samarbetspart i opinionsbildning gentemot beslutsfattare vad gäller konstnärers inkomster. Det kan alltså vara av stor vikt att förmedla uppgifter från denna studie samt andra erfarenheter gjorda under Musikalliansens sex verksamhetsår till andra parter som har ett annat uppdrag än vad Musikalliansen har. Förslag att bjuda in till ett större möte för erfarenhetsutbyte under våren 2015.

12.5 Kulturrådet

Frågor som uppkommit kring arrangörer, turnénätverk, regionalisering liksom stöd till fria musikgrupper berör i högsta grad Kulturrådet.

Förslag är att tillsammans med MAIS och Musikcentrum Riks göra en uppvaktning med väldigt konkreta frågeställningar och rapport från fältet när både Musikalliansens och MAIS rapporter är färdigställda. Ett alternativ är att också ordna någon typ av gemensam presentation under våren 2015 där Kulturrådet bjuds in.

Kammarmusikmanifestet tar också upp förhållandet mellan fria teatergrupper och fria musikgrupper vad gäller jämlikhet i storleken på de offentliga stöden, där de fria teatergrupperna får en betydligt större del av det sammanlagda stödet till teatern som konstform jämfört med vad de fria musikgrupperna får av det sammanlagda musikstödet.

De siffror som redovisas i manifestet är förhållandevis gamla siffror (2002), men det finns inget som pekar på att fördelningen ser annorlunda ut 2014. Det kan alltså vara på sin plats att se över hur de offentliga stöden fördelas mellan det fria teater- dans- och musikområdet sett ur ett jämlikhetsperspektiv mellan dessa konstområden.

12.6 Länsmusiken

Musikplattformen/Statens Musikverk arrangerade 2013 ett sk. rådslag för det fria musiklivet i syfte att diskutera problematik i realtid liksom att visionera framåt. Inbjudna var handläggare vid kulturmyndigheterna, arrangörer och frilansmusiker. Bakgrunden till detta rådslag var från början ett förslag från Musikcentrum Riks att med medel från Musikplattformen arrangera en mötesplats för frilansmusiker och producenter från landets olika länsmusikstiftelser. Förslaget mynnade pga av tidsbrist ut i detta rådslag (som för övrigt återkommer med en uppföljning i november 2014).

Då många frilansmusiker uttrycker svårigheter med att komma med i de olika länsmusikernas katalogutbud liksom att få turnéer till stånd inom andra regioner än den egna kan förslaget från Musikcentrum Riks vara av värde att genomföra. Upplägget skulle vara några dagars ”showcase” med musikgrupper på ”export ready”-nivå, vilket alltså innebär att de grupper som skulle framträda har en hög konstnärlig nivå, har släppt en eller flera skivor samt har bra marknadsföringsmaterial så som hemsida, youtubeklipp etc. Grupperna får framträda ca 20 min vardera och de som bjuds in att lyssna är länsmusikens producenter. I detta minimänsformat får producenter och musiker mötas och samtala, det skapas ett forum för dialog och nätverkande.

Producenterna erbjuds grupper med hög konstnärlig kvalitet liksom nya infallsvinklar som kan utöka ordinarie utbud. Musikerna får en större inblick i hur producenterna tänker och vad som prioriteras inom olika regioner. Mässan kan finansieras med projektstöd från Statens Musikverk och arrangeras av Musikcentrum Riks (med ev. bistånd från Musikalliansen). Statens Musikverk har under 2013-2014 låtit göra en undersökning om länsmusiken i landet, en enkät har gått ut till samtliga länsmusikorganisationer med kring bland annat möjliga samarbeten över regiongränserna. Rapporten kring detta kommer att presenteras vid rådslaget i november 2014.

Förslag 1. är att Musikalliansen avvaktar resultatet och eventuell uppföljning från Musikverkets sida innan en vidare fördjupning i just problematiken kring länsmusiken i landet görs.

Förslag 2. är att inventera de olika regionernas egenintressen. Vad är bäst för just den regionen och hur tänker man i olika frågor som rör vad som produceras? Detta med anledning av att situationen ser så olika ut i de olika regionerna.

12.7 Migration och bostadsort för frilansmusiker

Förslag att Musikalliansen som en fortsättning på den påbörjade SCB-studien som gjorts under 2009-2011 angående frilansmusikers arbete (Frilansmusikers arbete, SCB-enkät, Musikalliansen 2011) går djupare in på migrationsfrågan och dess konsekvenser ur ett konstnärligt och kulturpolitiskt perspektiv. Att i en sådan studie också studera samverkansmodellens och den nationella kulturpolitikens inflytande frilansarnas perspektiv att bo och verka på olika platser i landet. Här kan man också med fördel ta fram statistik som rör förhållandena på det fria musikområdet i Stockholm. Det saknas underlag för att kunna göra relevanta jämförelser med andra större städers satsningar på musikområdet.

12.8 Minskad arbetsmarknad för frilansmusiker?

Musikalliansens anställda musiker upplever en minskning generellt av antalet speltillfällen.

Orsakerna till detta behöver specialstuderas enligt frågeställningarna:

- gäller detta generellt för fler frilansmusiker med offentligt stöd för sin verksamhet, eller är det en faktor i sig att just Musikalliansens anställda får färre jobb?
- upplever arrangörerna generellt att de kan erbjuda färre speltillfällen än för några år sedan? Detta är en komplex fråga såtillvida att arrangörerna är många och det kan finnas genreskillnader. Har arrangörsstöden minskat eller stått still sett till Musikalliansens anställdas krav på rimliga gager?
- en sådan här undersökning om minskad arbetsmarknad kan med fördel även sammanlänkas med förslaget om att djupstudera var musiker verkar och bor.

12.9 Strategier för synliggörande

Musikalliansen har tidigare anordnat kurser i marknadsföring för frilansmusiker samt även några temadagar där just synliggörandet av musikernas egna verksamheter stått i fokus.

Enligt slutsatser som dras i denna studie är det relevant att Musikalliansen fortsätter med kompetensutveckling för frilansmusiker där musikernas strategier för synlighet gentemot arrangörer uppdateras och förfinas.

Marknaden ser inte likadan ut som för bara några år sedan, och ett vanligt mailutskick till en arrangör (som är den vanligaste marknadsföringsstrategin) leder idag inte att arbetsmarknaden utökas.

Inriktningen på olika kompetensutvecklingsinsatser generellt för konstnärer har förut legat på att skapa bra hemsidor, hjälp med teknik och html-kodning etc.

Idag kan man med fördel lägga mer fokus på själva strategierna, vad är det arrangörerna efterfrågar och hur får de information om det?

Där kan Musikalliansen också agera mellanhand på så sätt att Musikalliansen i samarbete med Musikcentrum och MAIS kan arrangera nätverksmöten med musiker och arrangörer med betoning på informationsspridning i form av relevanta föredrag och workshops.

12.10 Informationsspridning kring olika stödformer

Ett flertal av de musiker som intervjuats uppger att det är otydligt vad man kan söka stöd för och vilken myndighet man kan söka hos. Kan man söka stöd för samma projekt hos alla myndigheterna, och varför inte i så fall? Vad skiljer Musikverket från Kulturrådet? Detta är de vanligaste frågorna.

Förslag att Musikalliansen i samarbete med myndigheterna tar fram en informationsskrift som kan finnas tillgänglig på Musikalliansens Musikerguiden på hemsidan.

13. Källor

Den mesta informationen till denna studie har getts av *frilansmusiker* anställda i Musikalliansen samt musiker med verksamhetsstöd och projektstöd från Kulturrådet.

Andra personer och organisationer som har bidragit med värdefull information:

Ragnar Berthling, Musikcentrum Öst
Dag Celsing, Västmanlandsmusiken
Stefan Holmström, musikproducent Uppsala konsert och kongress
Karin Inde, Svensk Jazz
Sofia Joons, RFoD
Vanessa Labanino, MAIS
Bo Rydberg, Musikalliansen
Dag Rosenqvist, Producentbyrån
Sven Rånlund, RANK
Marie Samuelsson, Musikaliska Akademien
Per Sjöberg, Musik och utveckling AB

Andra källor:

Export Music Sweden
Konstnärsnämnden
Kulturrådet
Kultur i Väst
Musikverket
Stims promotionsnämnd

Skriftliga källor:

Inventering av arrangörer för ny musik (Mats Lindström/Musikcentrum, 2002)
Manifest för kammarmusiken (Kammarmusiknämnden Musikaliska Akademien, 2008)
Frilansmusikers arbete del 1. (Musikalliansen, 2011)
Förmedling av frilansmusiker (Musikalliansen/Musikcentrum Väst/Öst, 2011)
Sammanställning av Musikalliansens seminarier (Musikalliansen, 2012)
Kvantitativ uppföljning av fria aktörer inom teater, musik och dans 2012 (Kulturrådet, 2013)
Arrangörer på musikområdet (Kulturrådet, 2013)
Konstnärers inkomster, arbetsmarknad och försörjningsmöjligheter (Konstnärsnämnden, 2011)
Musikers och komponisters synpunkter på arrangörer (Konstnärsnämnden, 2012)
Förslag till reformer av statens stöd till det fria musikalivet (Horisont, Nationell plattform för nutida musik i Sverige, 2008)
#Musikråd13 (Musikverket, 2013)